

ring av gammaltestamentlig kanon och begrepp som ”inspiration” och ”Guds ord”.

En del av detta kommer med i den följande artikeln av Dimitris Kyrtatas. Han resonerar i sitt bidrag kring historiska aspekter på forrådet av den nytestamentliga kanon och har delvis egna idéer om kanoniseringens processen i den tidiga kyrkan. Hans betoning av kanon som ett led i kampen mot heresierna är övertygande även om tanken ingalunda är ny eller unik.

George Aicheles artikel handlar om kanon och ideologi. Det är en kunnig artikel med många trådar som bara delvis nystas upp. Författaren talar om hur begreppet ”kanon” förutsätter skrifter, hur kanonisering av vissa böcker är en del av kyrkans konsolidering, om skillnaden mellan judisk och kristen kanon och så vidare. Inte minst intressant är tankarna om kanons försvinnande när klassikerna tar över. Artikeln utmanar till vidare tänkande.

Efter dessa tre artiklar följer fyra bidrag som delvis drar åt annat håll rent innehållsligt. Hugo Lundhaug skriver i en tämligen teoretisk artikel om kanon och tolkning utifrån framför allt Efraim Syriern. Ingvild Sælid Gilhus bearbetar kanonfrågan med hjälp av texterna från Nag Hammadi. Tomas Hägg skildrar kanonisering i grekisk litteratur och Polymnia Athanassiadi skriver om Platon. Detta sista kapitel är nog det som förefaller falla mest utanför bokens ramar.

Då ligger de avslutande fyra artiklarna närmare volymens tema. Avsnittet om kanon i den lutherska reformationen av Tarald Rasmussen handlar visserligen mer om bibelsyn i allmänhet än om kanon, men det är intressant och illustrativt. Lisbeth Mikaelssons bidrag skildrar utifrån norsk missionärskorrespondens synen på Bibeln. Här framträder ett slags funktion av kanon i vår egen tid som anknyter till andra delen av volymens undertitel. Också artikeln om Ole Hallebys bibelbruk anknyter till detta. Bidraget – som är författat av Karstein Hopland – är visserligen onödigt polemiskt i sitt bruk av ordet ”fundamentalism”, men det är ändå klargörande som exempel på en person som i sin forskning och förkunnselse arbetade med kanonfrågan.

Bokens sista kapitel har den övergripande rubriken ”Formering och tolkning av kanon” och är författat av Jostein Børtnes. Det behandlar den grundläggande frågan om förhållandet mellan Gamla och Nya testamentet och återger några skillnader mellan olika kristna traditioner när det gäller tolkningen av ett antal viktiga texter.

Sammantaget är *Canon and Canonicity* en brett anlagd bok som behandlar både uppkomsten av kanon, framför allt i den kristna kyrkan, och kanons påverkan på tolkning i olika sammanhang. De historiska delarna är de kanske minst intressanta; det som framkommer där är föga nytt. De delar som visar hur kanon brukas, förstås och rent faktiskt påverkar tolkning är betydligt

mer intressanta. Det är ju också i bruket av Bibeln som bibelsynen – inklusive synen på kanon – blir tydlig.

LarsOlov Eriksson

Docent, Uppsala

Yvonne Maria Werner (red.): *Kristen manlighet – Ideal och verklighet 1830–1940*. (Lund: Nordic Academic Press, 2008), 303 sid.

Mot bakgrund av de senaste decenniernas stora intresse för kvinnors roll inom kyrkan har forskningsprojektet *Kristen manlighet – en modernitetens paradox* haft till syfte att studera synen på kristen manlighet inom moderniteten. I boken, som var det första konkreta resultatet inom projektet, medverkar totalt nio olika forskare.

I det inledande kapitlet redogör Yvonne Maria Werner för hur ”mansforskning” har blivit ett stort forskningsfält på senare tid och att den forskargrupp som ligger bakom boken har eftersträvat ”en mer nyanserad bild av modern manlighet än den som tonar fram i mansforskningen och som också präglar dagens genusdebatt”. Frågan om kristen manlighet mellan åren 1830–1940 är särskilt intressant, eftersom religionen vid denna tid börjar förlora sin ställning i samhället och ses som en privatsak.

Olaf Blaschke medverkar med uppsatsen ”Fältmarskalk Jesus Kristus”. Som rubriken antyder hävdar Blaschke att viktiga sidor i den kristna tron ofta skildrades i militära termer under 1800-talet, i syfte att göra tron attraktiv för män. Samtidigt redovisar Blaschke ett gediget statistiskt material (som dock är begränsat till Tyskland), vilket antyder att tanken om ”religionens feminisering” under 1800-talet inte har lika starkt stöd som tidigare har hävdats. Blaschke argumenterar också övertygande för att 1800-talet innebar en andra konfessionaliseringsperiod, som står i ett dialektiskt samband med den sekularisering som äger rum under denna tid.

”Treståndsläran och den lutherske prästmannen” är rubriken på nästa uppsats, skriven av Alexander Maurits. I fokus står biskopen i Lund, Wilhelm Flensburg, som var en av de viktigaste företrädarna för den lundensiska högkyrkligheten. Treståndsläran kommer till klart uttryck i Martin Luthers katekeser, närmare bestämt i de Bibelord som Luther förde samman under benämningen ”hustavlans”, och de lundensiska högkyrkomännen kämpade för att bevara en samhällsordning som stod i samklang med hustavlans ordningar. Hos Flensburg är det tydligt att den begynnande frikyrkligheten av dessa teologer sågs som ett lika stort problem som samhällets rent sekulära liberalisering.

Erik Sidenvall talar om ”Gap men”, där manlighet och kristen (frikyrko-)mission i Kina står i fokus. Uttrycket ”Gap men” syftar på den mellanposition, mellan präster/pastorer och lekmän, som manliga misso-

närer hamnade i. Därefter följer David Tjeders uppsats "Det manliggörande tvivlet", i vilken biskopen J. A. Eklund skildras som "manlig" eftersom han har kämpat med intellektuella tvivel och gått segrande ur sin strid. Tjeder redovisar ett antal viktiga punkter där den kristna tron utmanades av nya forskningsresultat inom såväl teologi (exegetik) som naturvetenskap (i synnerhet biologi).

Anders Jarlert medverkar med en uppsats om "Lekmannens plats i kyrkan", där den schartauanska traditionens syn på manlighet diskuteras. Det verkar som om schartauanismen i högre grad än andra riktningar inom Svenska kyrkan förmådde gestalta ett mansideal som rymde vårdande och omhändertagande drag. Just utifrån förhållandet mellan könen är det särskilt värdefullt att Jarlert lyfter fram den stora betydelse som individers olika andliga tillstånd tillmättes inom den schartauanska traditionen. Yvonne Maria Werner skriver därefter om "Feminin manlighet? – Katolska missionärer i Norden". Inte minst detta bidrag illustrerar tydligt den teologiska och konfessionsmässiga bredden i boken.

Anna Prestjan skriver om "En korsfäst främling på jorden? – Prästmanlighet som problem". I fokus står prästen Erik E:son Hammar, som värnade om en handlingskraftig kristendom, inriktad huvudsakligen på alkoholistvård. Elin Malmers "Guds ord till lägerplatsen – Missionsrörelsen och soldathemmen" handlar om motiven för olika väckelserörelser att engagera sig i kristen verksamhet inom försvaret. Just frikyrkligheten hade ett klart underskott av aktiva män i slutet av 1800-talet. Boken avslutas med Inger Littbergers "Almqvists Tintomara – Den utopiska gränsöverskridaren".

Bokens uppsatser ger sammantaget en fördjupad förståelse av de förändringar som ägde rum inom kristendomen för hundra år sedan. När den kristna tron började betraktas som omodern reagerade kyrkan genom att professionalisera de viktigaste aspekterna av religionsutövningen. Prästernas utbildning blev mer fixerad, diakoner och diakonissor började utbildas. Motsvarande tendens fanns inom väckelserörelserna och den framväxande frikyrkligheten i form av vikten att organisera den kristna trosutövningen. Samtidigt flyttas fokus från det kollektivt kulturella till den individuellt gestaltade tron. Dessa omvälvningar fick omfattande konsekvenser för alla medlemmar i kyrkan.

Läsningen ger verkligen en detaljerad inblick i stora delar av 1800-talets och det tidiga 1900-talets kyrkoliv. Såväl romersk-katolsk som frikyrklig praxis studeras. Därutöver skildras en rad ganska olika grenar inom Svenska kyrkan, vilket gör att läsaren får en klar bild av hur ett fenomen kan ta sig ganska olika uttryck, trots att den granskade tidsperioden är densamma. Den nya infallsvinkeln, där fokus riktas mot den kristna manligheten, innebär också att annars ofta förbisedda fakta och samband ges stor uppmärksam-

het. Läsaren stimuleras därigenom till fortsatt reflektion över mer nutida fenomen.

I boken läggs stor vikt vid prästers självbild. Även om det aldrig sägs rakt ut får man som läsare intrycket att flera uppsatsförfattare tänker sig att prästers manlighetsideal med nödvändighet är mycket likt lekmäns manlighetsideal. Tyvärr tas inte den potentiella diskrepansen mellan dessa ideal upp till explicit diskussion, vilket gör att boken måste sägas ge en något ofullständig bild av manlighetsidealen. Dessutom diskuteras inte det faktum att frågan om manlighet sällan var ett explicit problem för 1800-talets människor, åtminstone inte i den mening som den kom att få under 1900-talet.

Boken utger sig inte för att vara teologisk, i betydelsen av att vilja undersöka teologiska aspekter av de problem som uppstod då hustavlans tänkande konfronterades med moderniteten. Samtidigt bör detta problem ha varit en viktig aspekt för flera av de skildrade personerna. Mannens principiella överordning över kvinnan var en självklar förutsättning för de i boken skildrade personerna, även om den detaljerade utformningen av denna princip såg olika ut i de olika konfessionerna. Trots att denna antagna överordning bör ha varit en viktig del av bakgrunden till männens självförståelse tas den tyvärr aldrig upp till diskussion. Dessutom saknas en mer övergripande jämförelse med andra manlighetsideal än specifikt kristna, exempelvis från nykterhetsrörelsen och arbetarrörelsen.

Genom de konkreta och flerfaldiga exemplen boken igenom kan läsaren ta del av olika prövningar som kristna män ställdes inför under den aktuella tiden. Även män kunde tvingas till ödmjukhet och självförsakelse som en konsekvens av sin tro. Samtidigt är avståndet mellan det empiriska materialet och den teorbildning som används i uppsatserna ofta stort, vilket gör att frågan om det specifikt manliga, i ljuset av förhållandet mellan könen, trots allt förblir tämligen obehandlad. Bokens titel, "Kristen manlighet", ger läsaren intrycket att syftet är att skildra ett manlighetsideal som dels är specifikt kristet, dels är just ett manlighetsideal och inte endast ett människoideal. Den förväntan som titeln i detta avseende föder hos läsaren blir tyvärr inte uppfylld.

Sammantaget är det alltså empirin och bokens teologisk-konfessionsmässiga bredd som är dess stora fördelar. De teoretiska svagheterna som påtalats får väl anses vara typiska för pionjärarbeten av det slag som boken är ett exempel på. Förhoppningsvis kan fler forskare inspireras till manlighetsforskning inom andra epoker och kontexter utifrån denna bok.

Tomas Appelqvist
TD, Lund